

FRI-2G.307-1-PP-02

FORMATION OF SOCIAL COMPETENCIES THROUGH LEARNING CONTENT “AROUND THE WORLD” FOR FIRST GRADE²

Ekaterina Emilova Ivanova, PhD Student

Department of Pedagogy, psychology and history

“Angel Kanchev” University of Ruse

Tel.: 0897212775

E-mail: eivanova@uni-ruse.bg

***Abstract:** In the report is presented comparative analysis of approved by the Ministry of education and science textbooks and training kits early stage of general education - I grade, in concrete training on “Around the world”. The educational content is pointed at enrichment of sensory - cognitive experience of children, consistent with trends of the modern mastering of knowledge and skills, with an aspect of the intellectual and healthy state of children. The content-analysis is realized on the subject of the social world, mastering of integrated knowledge and skills of the student, related to the formation of key cognitive, practical and communicative skills. The trends of modern education, oriented through themes, forming social skills and competencies in small pupil, have integrative functions in the direction of their socialization. It is from a fundamental signifier for children as normal, as well as abnormalities. Because cognitive abilities and intellectual potential, communicative skills, manifestations of tolerant relationships, dealing with problems and other, are a prerequisite of a complete lifestyle. It is necessary to note, that the themes related to the nature environment and the closest nature environment are not considered, because they are not subject of thematic research. The conclusions are summarized of the relationship global them e- theme.*

***Keywords:** social competencies, educational content, analysis, around the world, pupils.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Бързите темпове, с които се променя съвременното общество са предпоставка за възникването на проблеми и ситуации, изискващи нестандартни решения. Тенденциите на съвременното обучение са насочени към формиране на социални умения и компетенции у малките ученици. Тези ключови умения са необходими за интелектуалното им и здравословно развитие, защото познавателните възможности, комуникативните умения, справянето с проблеми, проявите на толерантни взаимоотношения са от фундаментално значение за социалната им интеграция и пълноценен начин на живот. Реализираният контент-анализ е върху изучаваните теми по учебния предмет „Околен свят“ за I клас, с акцент социален свят. Учебното съдържание е с подчертан интегрален характер - съчетаващ в себе си информация от различни области на познание. Акцентира се на практическата значимост на знанията и обогатяването на сетивно-познавателния опит на децата. Вниманието им е насочено към откривателските дейности - наблюдение и изследване, които са необходими за развиване на представите за заобикалящата ги действителност. Учебникът по „Околен свят“ за I клас съдържа теми и задачи, които са съобразени с възрастовите особености, потребностите, интересите и възможностите за надграждане на жизненият опит на децата, необходим за тяхната успешна социализация.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Голям брой от въпросите свързани с общообразователната подготовка на учениците от начален етап са обединени в Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка на Министерство на образованието и науката (МОН) - държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка (ДОСОП), структурата на учебните програми

---

² Presented a report of October 27, 2017 with the original title in Bulgarian: ФОРМИРАНЕ НА СОЦИАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЧРЕЗ УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО „ОКОЛЕН СВЯТ“ ЗА I КЛАС

по общообразователните учебни предмети и структурата на годишното тематично разпределение. (Наредба № 5 от 30.11.2015 г., Чл.1(1)). ДОСОП е съвкупност от изисквания за резултатите от обучението по всеки общообразователен учебен предмет в края на всеки етап от съответната степен на образование и определя: целите, съдържанието и характеристиките на общообразователната подготовка; общообразователните учебни предмети; изискванията за резултатите от обучението по всеки общообразователен учебен предмет за придобиване на общообразователната подготовка (пак там, Чл.1(2)). Одобрените от МОН учебници и учебни комплекти по „Околен свят“ за I клас са съставени от авторските колективи на шест издателства: „Анубис“, „Булвест 2000“, „Питагор“, „Просвета АзБуки“, „Просвета Плюс“ и „Просвета-София“. Учебното съдържание е експонирано в следният вид: структура на годишното тематично разпределение - глобални теми и теми, които се намират в пряка връзка помежду си и отговарящи на изискванията за очаквани резултати от обучението в различни области на компетентност.

Направеният от нас контент-анализ обхваща учебното съдържание върху тематиката за социалния свят, а именно пет от общо шестте глобални теми: „Семейство и училище“, „Роден край“, „Сезони“, „Чистота и здраве“ и „Празници и обичаи“. Също така върху поставените цели, използваните задачи, графичното оформление на учебниците и учебните комплекти на издателствата.

Първата глобална тема в учебното съдържание е „Семейство и училище“. Компетентностите, които се очаква да придобият учениците в края на обучението, според ДОСОП са следните: описва себе си, своите интереси и любими занимания; разказва за своето училище и труда на хората, които работят в него; посочва свои отговорности у дома и в училище, и примери за толерантни взаимоотношения; дава примери за подходящо поведение при опасни ситуации у дома и в училище. В учебника авторите на издателство „Анубис“ са разработили пет теми, отговарящи на изследваната тематика и на поставените цели. Използваните илюстрации/ресурси създават ведро и оптимистично настроение. Учебните задачи са с откривателски характер – наблюдение и изследване, и словесно описание развиващо комуникативни умения. Задачите в учебната тетрадка са разнообразни - словесно описание, ограждане, свързване, рисуване, оцветяване и апликиране. Тяхното многообразие е предпоставка за успешно затвърдяване на придобитите знания и умения от учениците. (Мирчева, И., „Околен свят за I клас“). Учебникът на издателство „Булвест 2000“ съдържа пет теми свързани с анализираната тематика. Множеството илюстрации привличат и задържат детското внимание, провокирайки към собствена интерпретация. Задачите са с дискуссионен характер, стимулиращи мисловната дейност и комуникацията. Учебната тетрадка предлага творчески задачи – рисуване, оцветяване, задачи за екипна работа, развиващи колективното мислене. (Петрова, В., „Околен свят за I клас“). Издателство „Питагор“ развива шест теми, чиито разработки са наситени с ярки и конкретни илюстрации, разкриващи обекти и ситуации от действителността. Учебните задачи се изпълняват посредством методите разказ и беседа, мотивирайки учениците да общуват активно. Учебната тетрадка предлага задачи затвърдяващи получените знания, чрез дейностите словесно описание и рисуване. (Кулина, Е., „Околен свят за I клас“). „Просвета АзБуки“ е издателството, чиито учебник съдържа шест теми, в които авторите са избрали обемни илюстрации/ресурси на обекти и предмети свързани с конкретната тема. Учебните задачи са с игров характер подпомагащи процеса на ученето. Учебната тетрадка съдържа задачи развиващи творчеството и мисловната дейност – свързване, отбелязване, рисуване и оцветяване. (Гетова, Д. „Околен свят за I клас“). Петото издателство „Просвета Плюс“ разработва конкретните въпроси в пет теми. Илюстрациите използвани в уроците създават позитивна нагласа за изпълнение на поставените задачи, свързани с наблюдение, откриване на факти за явления и събития. Задачите в учебната тетрадка са със забавно и интересно съдържание, стимулиращи творчеството, мисловната дейност, както и разрешаването на проблемни ситуации. (Василева, Е., „Околен свят за I клас“). Последното издателство „Просвета - София“ и авторският колектив разработват въпросите в пет теми. Илюстрациите/ресурсите отразяват реални житейски дейности и ситуации от живота на

учениците. Задачите се осъществяват с методите беседа и разказ като по този начин се обогатява речниковия им запас. Учебната тетрадка доразвива придобитите умения чрез задачи за свързване, рисуване и оцветяване. (Найденова, Л., „Околен свят за I клас“).

Изучаването на *глобалната тема „Роден край“* има за цел да развие у учениците следните компетентности: да назовава името и държавата на селището, в което живее; описва местоположението на селището, в което живее; изброява по-важните природни и обществени обекти по пътя си от дома до училище; посочва опасности при неспазване на правила за движение по улицата и общуване с непознати; дава примери за дейности, свързани с опазване на чистотата на улицата. (ДОСОП). С оглед важността на изброените компетенции за здравето на учениците, авторите на учебника на издателство „Анубис“ са акцентирали върху тях, посредством разработени четири теми. Илюстрациите и задачите в уроците въздействат върху емоционалната и познавателна сфера на учениковата личност. Задачите в учебната тетрадка са разнообразни по посока на словесно описание, рисуване и оцветяване. (Мирчева, И., „Околен свят за I клас“). В четири теми са поместени въпросите по изследваната тематика в учебника и на издателство „Булвест 2000“. Задачите са свързани с дейностите обсъждане, разказване, анализ и сравнение върху конкретни илюстрации по дадената тема. Учебната тетрадка предлага задачи за свързване и отбелязване, подпомагайки процеса на учене. (Петрова, В., „Околен свят за I клас“). Издателство „Питагор“ разработва три теми в учебника си, задачите се изпълняват посредством методите разказ и беседа. Дейностите в учебната тетрадка са логично продължение на започнатото в учебния час – словесно описание, търсене на решение на проблемите изобразени на илюстрациите. (Кулина, Е., „Околен свят за I клас“) Авторските колективи на издателства „Просвета АзБуки“, „Просвета Плюс“ и „Просвета-София“ са експонирали въпросите свързани с родното селище в две теми. Илюстрациите отговарят на изискванията за актуалност и яснота. Учебните задачи в учебниците се осъществяват с методите разказ и беседа, подпомагайки усъвършенстването на комуникативните умения на учениците. Учебните тетрадки предлагат интересни и забавни задачи за рисуване, и оцветяване. (Гетова, Д., Василева, Е., Найденова, Л., „Околен свят за I клас“).

Глобалната тема „Сезони“ включва въпроси свързани с правилата за поведение сред природата. (ДОСОП) Авторите на всички одобрени издателства са засегнали конкретните въпроси в една тема. Илюстрациите/ресурсите в учебниците са с конкретика по темата съдържание, учебните задачи провокират към формиране на екологично отношение за опазване на околната среда, да изброяват правила за поведение сред природата, да разбират важността и фундаменталното значение на изучавания материал. Учебните тетрадки съдържат разнообразни и интересни задачи, подпомагащи затвърждаването на получените в часа знания по Околен свят.

В четвъртата *глобална тема „Чистота и здраве“* се развиват компетенции свързани с дейностите за здравословен начин на живот – лична хигиена, закаляване, спорт; обяснява необходимостта от спазване на дневен режим и приемането на разнообразна храна; дава примери за животински и растителни храни. (ДОСОП) Издателство „Анубис“ разработва конкретните компетенции в четири теми. Илюстрациите, в учебника са разнообразни, стимулиращи мисловния процес, провокиращи учениците да изказват мнение, опирайки се на личния си опит. Задачите допълнително подпомагат учебния процес правейки го интересен и забавен, благодарение на подчертано игровия си характер. Учебната тетрадка е със задачи за екипна работа, стимулиращи колективното мислене. Задачите за рисуване и свързване развиват креативното им мислене. (Мирчева, И.) „Булвест 2000“ е издателството, чиито автори са разработили четири теми по анализараната глобална тематика. Илюстрациите в учебника представят интерактивни ситуации от ежедневието на учениците. Учебните задачи за словесно описание, отбелязване и свързване, ги провокират да търсят, предлагат и намират най-доброто решение на проблемите. Задачите в учебната тетрадка затвърдяват получените в часа знания. (Петрова, В) Издателство „Питагор“ разработва три теми по изследваната тематика и акцентира на задачи за словесно описание, подпомагащи процеса на формиране на комуникативни умения и компетенции за здравословен начин на

живот. Ресурсите са актуални и разнообразни. Учебната тетрадка съдържа задачи за отбелязване. (Кулина, Е.) „Просвета Азбуки“ разработват глобалната тема в три теми. Използваният дидактичен материал е добре визуализиран, предизвикващ интерес у учениците. Задачите в учебника и учебната тетрадка са свързани с дейностите отбелязване и свързване, развиващи логическото мислене. (Гетова, Д.) Петото издателство „Просвета Плюс“ разработва глобалната тема чрез четири теми. Разнообразните, актуални, ярки и интересни илюстрации привличат детското внимание. Учебните задачи за словесно описание, свързване и отбелязване, провокират мисленето, стимулират комуникацията едновременно формирайки знания и интерес у учениците. Тетрадката предлага разнообразие от задачи за затвърдяването на получените знания. (Василева, Е.) Авторският колектив на последното издателство „Просвета-София“ са разработва три теми. Използваните художествено - илюстративни материали са с достъпно и подходящо за възрастта на учениците съдържание. Учебникът е със задачи за словесно описание, стимулиращи логическо мислене и активна реч. Учебната тетрадка съдържа задачи, развиващи творческото мислене - свързване, апликиране, рисуване и оцветяване. (Найденова, Л.)

Последната *глобална тема* „Празници и обичаи“ съдържа в себе си теми, изучаването на които предполага формирането у учениците на следните умения и компетенции: свързва честването на националния празник с датата трети март; свързва честването на 24 май с делото на братята Кирил и Методий; разказва за семейни празници и празници, свързани с отбелязването на народни традиции и обичаи; разпознава българското знаме и химна на Р. България като национални символи. (ДОСОП) Издателство „Анубис“ разработва четири теми. Използваният демонстративен и оперативен материал създава позитивно емоционално настроение. Учебните задачи в учебника и тетрадката са по посока словесно описание, рисуване, способстват за развитие на комуникативните и творчески умения на учениците. (Мирчева, И.) Глобалната тема в учебника на издателство „Булвест 2000“ съдържа четири теми. Използваните материали са актуални, интригуващи, привличащи детското внимание. Задачите в учебника и тетрадката са многоаспектни, като това ги прави по-интересни за изпълнение. (Петрова, В.) „Питагор“ е издателството, чиито авторски колектив е разработило пет теми. Илюстративният материал в учебника е съобразен с възрастовата характеристика на учениците. Снимките и картините, текстът и задачите в тетрадката предизвикват емоционално – нравствени чувства. (Кулина, Е.) Авторските колективи на издателствата „Просвета АзБуки“, „Просвета Плюс“ и „Просвета-София“ са разработили по четири теми. Съдържанието на включените в учебниците дидактични материали формира ценности у учениците - положително отношение към семейството, празниците, обичаите и традициите, националните символи. Учебните задачи за словесно описание подпомагат мисленето и активното общуване, чрез които се формира умение за изразяване на емоции. Учебните тетрадки съдържат многообразие от задачи, подпомагащи процеса на затвърдяване на знанията им.

ИЗВОДИ

От казаното до тук, можем да обобщим темата с думите на Ю. Дончева: “Познавателният кръгзор за социалния свят, формирането на който е една от целите на обучението по „Човекът и обществото“, има за основа познаването и ориентирането в най-близкото и актуално социално обкръжение. Обучението по дисциплината „Човек и общество“ има една особено важна функция а именно: интегриране на учебни предмети, които имат водеща роля в развитието на социалната култура на учениците и реализирането на гражданската мисия в образованието. Интегралният характер на учебния предмет е предпоставка за изграждане у учениците на отношение човек ↔ свят, народност, нация, история, народ. Знанията за факти и събития от миналото, за бележити и емблематични личности от родното място, спомага подрастващите да осмислят по-добре настоящето и бъдещето. Историческата и културна обвързаност с творчеството и делата на известни личности е база за емоционално и социално себеосъзнаване, национална гордост и патриотизъм.” (Дончева, Ю., 2016, с. 126)

И още нещо, съдържанието, графичното оформление, на всички одобрени от Министерство на образованието и науката учебници и учебни комплекти по „Околен свят“ за I клас е с илюстрации и снимки отговарящи на възрастта на учениците, провокиращи ги да изразяват лично мнение и чувства, формиращи естетическо отношение към красивото. Включените в учебниците задачи за словесно описание, формират комуникативни умения, касаещи успешната социализация на децата и адекватното реагиране на проблемни ситуации. Многообразието от задачи в учебните тетрадки е предпоставка за поддържане на интереса у учениците. Игровият им характер е предпоставка за атрактивен и мотивиращ учебен процес. Използваните текстове са кратки и със съдържание обвързано с конкретната тема. Междупредметните връзки присъстват във всички урочни единици, развивайки допълнителни умения и компетенции. Всички учебни комплекти изпълняват целите на обучението по учебния предмет „Околен свят“, а именно: систематизиране на представите и жизнения опит на учениците за околната среда; изграждане на интегрирано познание за заобикалящия социален свят като среда на живот; формиране на умения за проучване на промени в околната среда чрез откриване на данни, факти, процеси и явления; формиране на знания и умения за опазване на собственото здраве и за справяне в критични ситуации; формиране на стремеж към опазване на околната среда (ДОСОП). По този начин, така разработени глобалните теми от обучението по дисциплината „Околен свят“ за първи клас съдържат необходими предпоставки за успешна социализация, адаптация и реализация на учениците в заобикалящата ги картина на света.

Изследванията са подкрепени по договор на Русенски университет "Ангел Кънчев" с № BG05M2OP001-2.009-0011-C01, „Подкрепа за развитието на човешките ресурси в областта на научните изследвания и иновации в Русенски университет "Ангел Кънчев", финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз“.

REFERENCES

Doncheva, J. (2016). Мястото на историята за град Русе в урочите по „Роден край“, „Околен свят“ и „Човекът и обществото“ (научна студия). Русе: „Лени АН“, стр. 124-151 (**Оригинално заглавие:** Дончева, Ю., 2016. Мястото на историята за град Русе в уроците по „Роден край“, „Околен свят“ и „Човекът и обществото“ (научна студия). Русе: „Лени АН“, стр. 124-151)

Uchebnik I ucheben komplet po „Okolen svyat“, I klas, Izdatelstvo „Anubis“ (**Оригинално заглавие:** Учебник и учебен комплект по „Околен свят“, I клас, Издателство „Анубис“)

Uchebnik I ucheben komplet po „Okolen svyat“, I klas, Izdatelstvo „Bulvest 2000“ (**Оригинално заглавие:** Учебник и учебен комплект по „Околен свят“, I клас, Издателство „Булвест 2000“)

Uchebnik I ucheben komplet po „Okolen svyat“, I klas, Izdatelstvo „Pitagor“ (**Оригинално заглавие:** Учебник и учебен комплект по „Околен свят“, I клас, Издателство „Питагор“)

Uchebnik I ucheben komplet po „Okolen svyat“, I klas, Izdatelstvo „Prosveta AzBuki“ (**Оригинално заглавие:** Учебник и учебен комплект по „Околен свят“, I клас, Издателство „Просвета АзБуки“)

Uchebnik I ucheben komplet po „Okolen sviyat“, I klas, Izdatelstvo „Prosveta Plyus“ (**Оригинално заглавие:** Учебник и учебен комплект по „Околен свят“, I клас, Издателство „Просвета Плюс“)

Uchebnik I ucheben komplet po „Okolen sviyat“, I klas, Izdatelstvo „Prosveta-Sofiya“ (**Оригинално заглавие:** Учебник и учебен комплект по „Околен свят“, I-ви клас, Издателство „Просвета-София“)

URL: МОН <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=1&subpageId=1699> (Accessed on 5.10.2017)

НАРЕДБА № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка
http://zareformata.mon.bg/documents/nrdb5_30.11.2015_obshtoobr_podgotovka.pdf (Accessed on 5.10.2017)